ANDREA PISAC

ODUSTAJANJE OD SEBE

Ja sam diktator. Stoga, odustati od mene nije nužno loše. Izglasati nepovjerenje, podići ustanak, dozvoliti vojnoj hunti da preuzme vodstvo - da li je to bilo na pomolu u mojoj privatnoj banana-republici? U moja četiri betonska neprobojna zida? Vrlo je teško primjetiti autokratstvo zemlje u kojoj se živi. Dok god je kralj na vlasti, centripetalna sila koja podanike slijeva sve u istu rupu bori se protiv različitosti u kojoj se svijet obznanjuje. Tek kad stari odapne, i pronese se vijest o izvanrednom stanju u kraljevstvu, odjednom stanem ošamućena i shvatim da ne znam dalje. Da nisam ni prije znala, ali me je netko vodio. Netko tko mi se nimalo ne sviđa.

Čudan se presijek zbio između mog privatnog postojanja i političke situacije u novonastaloj državi. Naime, Tuđmanova je smrt korjenito promjenila moj ljubavni život. Dva su se satelita našla na istoj putanji i zapela u interferenciji svojih nesavršenih svemirskih odašiljača. Nakon toga više ne živim u intimi svog zagrebačkog stana i sve se više pribojavam večernjih vijesti koje detaljno izvještavaju o stanju kolektivne svijesti. Svijet i ja uzglobili smo se u nekoj nametnutoj težnji za civilizacijskim vrijednostima.

Dakle, otkako je Franjo napustio ovaj svijet, moja su kuhinja i spavaća soba zauvijek izgubile naivno neznanje kojim su se branile od vanjskih neprilika. Hranjenje, njegovanje i disanje odjednom su oksidirali oprani nemilosrdnom političkom kišurinom koja se i danas slijeva po gvozdenim junacima moga svijeta. Sjećam se, rano ujutro kada sam ustala i spremila se za Dolac, vijesti se o poglavniku još nisu znale. Spakirala sam svoju kariranu plastičnu torbu u kojoj obično vučem hranu za cijeli tjedan i krenula put pod noge prema centru. Dogovorila sam i susret s Vanjom. Ali tek poslije kupovine. Dan je bio sumoran, oblaci boje grafita teško su zasjeli nad grad. Vozači tramvaja znojili su se u zimskim ZET-ovim uniformama i psovali debile koji nisu kupili karte na kiosku. Štandove sam obišla na brzinu i preko volje - trebao mi je dupli espreso da mi podigne tlak i raspoloženje. Da kažem da sam čula graktaj svrake, lagala bih, ali sigurna sam da se posvuda osjećao zlokoban šum u zraku.

Vanja je zapuhano ušla u Mozart cafe i nespretno spustila na pod svoj tjedni ulov. Vrećice su se otvorile - pocurila je rijeka blatnjavih krumpira, crvena i zelena glavica kupusa, mrkve raznih veličina i oblika - zaustaviviši se među parom muških cipela. Opsovala je bez razmišljanja. Zatim me pogledala kroz neuredno počešljanu kosu koja joj je ispala iz repa dok je skupljala odbjeglu hranu.

Jesi čula da je stari konačno otegnuo papke? - pitala me čudeći se što sam i dalje neometeno listala novine.

Koji stari?

Pa poglavnik, koji stari... - rekla je živčano.

Meni ti to ništa previše ne predstavlja. Kako došo, tako prošo. Mislim, hvala mu na

državi, i sve što ide s tim. Znaš da se ja ne zamaram politikom.

Ne mogu vjerovat da te baš nimalo ne dira - čudila se.

Pa dira me - usprotivila sam se aluziji o mojoj bešćutnosti i zatvorila već raskrzani "Jutarnji list" - ali ne u smislu u kojem bi ti htjela da me dira.

Ti si totalno nepopravljiva - odmahnula je rukom i sjela na rub stolice - ne kužiš da nam je ovo jedinstvena prilika da konačno prestanemo biti banana-republika?

Banana ili demokracija, meni je svejedno - rekla sam čvrsto braneći svoj stav - meni je bitno samo ono što se dešava u mom dvorištu. Dalje od toga je samo gubitak energije.

Dobro - Vanja je pobjednički krenula - ako je tebi svejedno, mogu ti odmah reći kome da doniraš svoj glas za spas države - stala je s uzdignutom obrvom - mislim, da te poštedim gubitka energije u pretjeranom razmišljanju.

Na brzinu smo srknule kavu, a onda smo, da joj udovoljim, krenule prema Ilici gdje su ljudi skamenjeno stajali na kiši i čekali odgovor - Što ćemo mi bez našeg Franje? Eh, sigurno nećemo plakati kao što su naši roditelji plakali za Titom, pomislila sam i stala je požurivati laganim gurkanjem u leđa. Niti ćemo plakat, niti gomilat zalihe hrane u podrumima u slučaju sljedećeg rata. Valjda smo nakon pedeset godina zaslužili pustiti mozak na pašu i baviti se ozbiljnijim stvarima. Izlozi trgovina bili su blokirani nepomičnim teškim tijelima koja su se čudno glasala kada smo se pokušale udjenuti među njihovo gusto tkanje. Tupi i mrgodni uzdisaji. Tko to sada remeti hipnotozirajući obred posljednjeg oproštaja od umornoga žezla, klonulog pred zakonima smrtnosti? Bili smo na pragu neizvjesne budućnosti, Vanja je značajno izjavila. Slobodni, ali zasrani od straha.

Ipak, kad sam došla doma i upalila direktan prijenos sprovoda, iz mene je bljuznula bujica nekontroliranih suza. Ne znam više ni zašto. Sve je bilo tužno, tako pasje tužno. Državna bol probila se s TV ekrana u moj dnevni boravak - na moj kauč. Ljudima se objesila koža oko usana dok su čekali povorku. Čak i mladima. Lukovi oko obrva klonuli su im kao nezaliveno cvijeće u teglama. Ženski glas jecajući je odavao počast našem povijesnom junaku, tako da sam pala u još glasniji i očajniji plač. Možda naprosto zbog prirode masovnoh medija, osjećala sam da se od nas, gledatelja, očekivalo da povjerujemo. Ako me sad ne podržite, čulo se u drhtavom glasu, mogla bih izgubiti posao. Povijest bi nas neopazice mogla zaobići, naši se tragovi na vremenskoj lenti europske civilizacije zamesti u nepovrat. Rukavom sam obrisala tjelesne sokove koji su mi se cijedili iz očiju i nosa i spajali se u blagoj udubini iznad natečenih usana. Što sam mogla u toj kolektivnoj naricaljki? Morala sam priznati da me Franjina dugo očekivana smrt dirnula, iako se nisam mogla odlučiti je li bio stari prevarant ili otac domovine. Kada je davljenje u suzama prešlo dozvoljene decibele u našoj kući, iz radne sobe provirila je raščupana glava moga muža. Bio je izvan sebe pokušavajući osmisliti logo neke privatne tvrtke. S rukama u polumasnoj frizuri, pogledao me, zakolutao očima i s najvećom dozom prijezira odsjekao:

- Ti stvarno nisi normalna.

U raspadnutim se papučama odvukao do kuhinje. Otvorio je slavinu i opsovao - zašto nikad nema hladne vode u ovoj prokletoj kuhinji? Zatim je bezobzirno stao otvarati lonce iz kojih se miris ručka pronio obrednom atmosferom stana. Tu je puklo. Taj nedostatak poštovanja prema mom kuhanju i plakanju. Pojačala sam visinu i ton gorkog jecaja. Kuhanje u Zepter posuđu, stoput sam objasnila, ne smije se prekidat otvaranjem poklopaca. To je svetinja!

Pa dobro, zašto ti tuliš zbog neke pljesnive budale? - zavikao je, srčući juhu iz

kuhače? - bio je žedan, a nije mu se dalo hodati do slavine u kupaonici.

Ma šta se to tebe tiče? - povrijeđeno sam stala u obranu svojoj maloj cvilidreti. - Ako mi se plače, plakat ću.

Radi šta hoćeš, dok god te ja ne čujem - promumljao je tiše.

Odsutno je odvalio komad kukuruznog kruha i u sredinu stavio hladni pileći zabatak od jučer. Nekoliko suhih mrvica zapelo mu je na obraslom licu - izgledao je kao posljednji kreten. Prazno sam pratila njihovu putanju gibanja dok mu je vilica marljivo mljela predjelo i čekala kada će konačno ispasti. Spustila sam još nekoliko suza. Mrvice su se i dalje držale. Nisam ga upozorila. Izgubila sam bila volju. To što je učinio bila je posljednja pljuska našem zajedništvu. Tko nema dovoljno pristojnosti pričekati na subotnji ručak, da se sjedne oko stola, ljudski, nije me bio vrijedan.

Nakon tri smo se mjeseca razveli. On je spakirao svoje stvari i odselio iz stana. Rješavanje papira potrajalo je još neko vrijeme. Bili smo suglasni u svemu jer, srećom, zajedničke imovine nije bilo mnogo.

Nakon privremenog oplakivanja izgubljenog državnika, polako sam se vratila u svoju političku apatiju. Na kraju krajeva, bila sam iscrpljena ljubavnim neprilikama. Valjalo se zaštititi od dodatnih napora, a za to je najbolji lijek potpuna nezainteresiranost. Nitko me nije uspio uvjeriti da će 3. siječnja 2000. promijeniti hrvatsku svakodnevicu. Vanja i društvo pobožno su izašli na biračka mjesta i glasali, za koga nego za gospodu komuniste. Promjena, rekli su. Treba nam oslobođenje od ove diktature. Zaboravila sam na svoje obećanje da ću ustupiti glas onima koji su bolje razumjeli političku situaciju. S moje strane bilo je to pokvareno - ostaviti prijateljicu na cjedilu nakon što mi je toliko dugo ispirala mozak. Kakav god bio moj izgovor, Vanja mi nije mogla ne zamjeriti izdaju.

Potom mi se pružila još jedna prilika da iskupim svoje grijehe. Izašla sam na predsjedničke izbore koji su uslijedili, uvjerena da, što god da zaokružim, neću odvesti državu u propast. Pokazala sam dobru volju - da se politički osvijestim. Glasala sam za Mesića. Ali bila je to greška u koracima, barem što se Vanje ticalo. Sada već potpuno rezignirana, odustala je od smislene argumentacije i bezobrazno me oprala pred cijelim društvom nazvavši me sentimentalnom budalom.

Ti zaista rušiš sve rekorde u ženskoj povodljivosti - rekla je za vrijeme predizborne šutnje. Danima se nije skidala iz žute majice koju je dobila iz Budišinog stožera na Zrinjevcu.

Nije u redu da vrijeđaš - odgovorila sam mirno, ali čvrsto - ja samo imam drugačije kriterije za vrednovanje ljudi.

Ljudi - objasnila je Vanja ostatku društva, a vragolasti osmjeh zatitrao joj je na usnama - žena je glasala za Mesića jer ima lijepe ruke! I kako si ono rekla? Povjerljive. Točno. Povjerljive ruke.

Ne samo zbog toga - protestirala sam, prihvativši šalu - i zato što mi je susjed. Između nas postoji posebna vrsta familijarnosti. Susrećemo se skoro svakoga dana na Ilici.

U proljeće, za vrijeme vrtoglavog uspona Račanove komunističke vladavine, upoznala sam svog drugog muža. Hrvatska je otvorila vrata međunarodnim utjecajima koji su nam dijelili besplatne lekcije o demokraciji - baš kao što je Vanja pobožno radila sa mnom. Svi smo se složili da je prethodna država bila diktatura. Klimnuli smo glavama dvaput u znak razumjevanja i zaposlili nekoliko stranaca u UNHCR-u. Trebalo je istražiti hrvatske ratne zločine.

Prvo što je planulo između Pravednika i mene bila je svađa oko političkog poretka

u Hrvatskoj. Nisam pokazala veliki interes za osuđivanje Tuđmanovog jednoumlja. Živ, mrtav, otac domovine ili prevarant - moje jedine uspomene na Franju bile su povezane s mojim ljubavnim preobratima. Zašto me sada ovo preslatko lice, ove muževne ruke, ovo sočno tijelo mučilo političkim pitanjima za koje mi se živo fućkalo? Ali Pravednik nije odustajao. Bio je u puno boljoj poziciji za to od Vanje. Ono što je prijateljica radila u slobodno vrijeme, muškarcu je bio posao. U krevet me odveo tek nakon što se uvjerio da sam savladala prvo poglavlje o civilnom društvu. Ljudska prava, razumiješ, govorio je uzbuđenim glasom dok mu se ruka penjala ispod suknje do mice-mace- grešnice. Imao je nježne tople prste koji su u svojoj nenasilnosti cijedili sav sok iz mojih prezrelih naranča ženstvenosti. I kad bolje razmislim, odustajanje od jednostranih krutih uvjerenja nije ni izdaleka bilo tako teško kao što sam mislila.

Imaš pravo - prošaptala sam dok mi je ljubio grudi i škakljao me svojom kovrčavom kosom po trbuhu - Franjo je bio diktator.

Naravno da je, bebica - skinuo mi je gaćice - Hrvatska se u pravo vrijeme izvukla iz povijesnog mraka.

Misliš da će Račan više poštivati ljudska prava? - pitala sam zainteresirano i polako se gubila u milini koja se širila iz njegovih dlanova u moje prepone.

Ja ću se za to pobrinuti, zloćo moja mala - u čvrstom smo se zagrljaju prevrnuli u krevetu. Kad sam se našla na njemu, digla sam obje ruke u zrak i, prema kriteriju zadovoljstva u svojoj sentimentalnoj unutrašnjosti, povikala samouvjereno - Živjela demokracija!

Vanja je u nevjerici vrtila glavom. Njezin desetogodišnji trud da od mene napravi zoon politikon izgledao je posve uzaludan naspram Pravednikove palice pod kojom sam se slomila. Mogla je tako stoljećima tući po stijeni moje nezainteresiranosti. Naposljetku je muški zamah razvalio tvrdoglavo brdo. Erotska energija šiknula je nenadano iz mog vrućeg krila u moju naivnu glavu. Šnjofala sam društvene promjene gdje god sam išla. Pisala osvještene članke o manjinama, problemima ženske zastupljenosti u javnom životu i zaostalim kulturnim stereotipima kojima su komunisti odjednom najavili rat. Svake srijede, nakon što bi prolistao prilog o kulturi u dnevnim novinama i ugledao moju sliku pored izazovnog teksta, Pravednik bi mi dodijelio obilnu količinu slatkog čulnog zadovoljstva. Razvila sam nešto poput Pavlovljevog uvjetovanog refleksa. Pišući o demokratskim promjenama u zemlji, osjećala sam kako mi se gaćice vlaže i bradavice stežu. Moji su intelektualni uvidi dolazili ravno iz međunožja. Bili su sirova neobuzdana sila koju nijedna diktatura više nije mogla zaustaviti. U našem stanu, zidovi su odzvanjali svrhovitošću kojom su se trljala naša pobuđena tijela. Združeni u paklensku raketu, savršeno sinkronizirani orgazmi upalili bi fitilj u podnožju i odaslali nas u svijet kojem smo donosili istinu i oslobođenje. Osloboditi um, bebica, govorio je moj napregnuti suprug, to je najviše čemu čovječanstvo može težiti.

Za vrijeme zadnje godine Pravednikovog mandata, ugasila se rijetka nada za demokratskim poretkom na Balkanu. Neka je politički neosvještena budala ubila Đinđića, javio je HSLS-ovac iz društva. Vijesti su odjeknule u najavnim minutama večernjih novosti, voditeljica je izgledala ozbiljnije nego inače, odustavši od jarkih boja sakoa kakvima je inače punila televizijski kadar. Opet sam slegnula ramenima. Nakon tri borbene godine i iscrpnih lekcija o geostrategiji u Jugoistočnoj Europi, Pravednik nije uspio razviti moj interes za prostor izvan intimnih granica. Moje znanje o prilikama u Srbiji bilo je ravno nuli. Isto tako i moj interes za širenjem horizonata.

Regija je budućnost za Hrvatsku - objašnjavao mi je dok mu je niz bradu curila lagano zapjenjena pasta za zube.

Svejedno ne razumijem zašto moraš ići tamo. Pogotovo tako naglo - bunila sam se uz obješenu grimasu.

Sjeti se što sam te učio - otvorio je toaletnu torbicu i stao je puniti svojim brojnim sredstvima za održavanje mladosti - svi ljudi i događaji na svijetu su povezani. Đinđićeva bi smrt trebala zabrinajvati Hrvatsku. Naravno da moram ići.

Kad ćeš se vratiti? - pitala sam bulјeći u njega svojim pobožnim pogledom.

Ne znam, to ovisi o situaciji.

I nije neki utješan odgovor - snuždeno sam se povukla u sobu i nastavila pakirati ispeglanu odjeću u otvoren kofer na podu.

Jedini koji ti za sada mogu dati.

Potom sam se našla prepuštena sama sebi. Bila sam prazna, neispunjena i utučena. Ali zbog tračka nade da će se Srbija opametiti, a moj se Pravednik vratiti u hrvatski kaos, nastavila sam s civilnim djelovanjem. Osluškivala sam, pratila događaje, pisala, imala mišljenje o svemu. Tako sam sasvim slučajno počela sumnjati, da se izrazim Vanjinim riječima, u ispravnost svoje ženske povodljivosti. Zar nisam ja dijelila političku nezaineresiranost sa svojim neotesanim prvim mužem? Jesam. Zar nisam bila sentimentalna budala koja je plakala za Tuđmanom? Pa jesam. Zar nisam zatim ostavila tog istog neotesanca jer je ismijavao moje gorke suze? Jesam i to. I što sam onda napravila? Sa svakim novim muškarcem odustajala sam od svog unutrašnjeg državnog poretka. Priznala bih svoju krutost i isključivost, a potom odmah raspisala parlamentarne izbore. Viva demokracija! Oslobođenje od jednog odvelo me u okove drugoga. Jer, barem me toliko naučio moj muž - nema poretka koji je demokratski za sve društvene skupine. Siromašnima je uvijek totalitarizam. Ili neobrazovanima, poput mene. Kako da pak razaznam koja ja je diktator, a koja ja glas slobode? Što više razmišljam, čini mi se da parlament zasjeda danonoćno i da se granice brišu i miču bez nekog reda. Uvijek postoji neki bolji oblik postojanja u koji moram izrasti. Tako mi govore, dok mi čvrsto stišću bokove i uživaju u mojoj ženskoj stalnosti.

Nedavno sam poklekla i pred Vanjinim pozivom za odbacivanjem predrasuda. Nisam se usudila reći ne, jer društvo bi me razapelo. Pristala sam ići na kupanje na Mrežnicu.

Ali sada se stvrano moraš smočiti - opomenula me - ne kao prošle godine.

Prošle sam godine sjedila na obali zelenkaste rijeke koja je sporo klizila niz svoje muljevito korito. Dovoljno sporo da ne odnese lopoče i tamnosmeđe riječne zmije, sklupčane na obližnjem kamenju. Društvo se bez razmišljanja bacilo u naručje hladnog toka na čijoj su se površini odmarali lijeni insekti. Na mjestima gdje je bilo plitko, ustali su i hodali po mahovinom obraslom tlu. Slatkast miris šaša i odumrlog zelenila podsjećao me na neukusnu hranu koja stišće želudac u mučninu. Za mene je samo morska voda, tvrdila sam. Kako ova neprozirna baruština može imati ista iscjeliteljska svojstva kao more?

Nema iscjeliteljska - vikali su - ali ima zabavna.

More dezinficira sve rane i gljivice - pravdala sam se i ostajala prikovana uz mali travnati poluotok.

Odmahnuli su rukom i otplivali. Dobro su se zabavili, rekli su. Imam negdje i sliku, njih šestero gacaju kroz slapove i mašu tvrdoglavoj budali koja se dobrovoljno javila da im čuva stvari.

Pa dobro, rođendan joj je, ohrabrila sam se, i pljusnula u mutnu rijeku. Ispod površine, grčevito sam zatvorila oči jer se mulj s rječnog dna uskovitlao oko mog nepovjerljivog tijela. Moj dugo nedostajani učitelj demokracije plivao je ispred mene i vodio me prema idiličnom slapu kojeg je želio zaposjesti. Bujica vode prelijevala se preko kamene prepreke i zabijala mi se u grudi, odnoseći me dalje od cilja. Ipak, to je bilo jedino, po mojim mjerilima, čisto mjesto u rijeci. Svom sam snagom posegnula za kamenom koji je virio ispod slapa. Kako neobično - nije bio sluzav. Otkrila sam da su riječne i morske stijene na dodir jednako hrapave i da nema bojazni da ću se odsklizati u nepoznato. Zakoprcala sam tijelom nekoliko puta poput lososa i uspela se u malo gnijezdo ispunjeno riječnom vodom. Lomeći se preko mojih nogu, bila je prozirna. Vidiš, rekla sam si, zaista si zatucana budala. Naslonila sam se na čvrsto Pravednikovo tijelo i prepustila se iscjeliteljskom zagrljaju rijeke.

Jesi još uvijek tužna, bebice? - pitao je dok me rukama držao oko trbuha. Njegova me brada grebala po ramenima, ali nisam se bunila. Bila sam ga željna.

Ne može to proći tako brzo.

Znam - trudio se pokazati razumijevanje. Ipak je on bio učitelj nenasline komunikacije.

Pitaj me opet na kraju ljeta - rekla sam tužno, prisjećajući se svoje tragične ostavljenosti.

Dobro - nasmijao se ohrabren. - Ali, ti znaš da to nema nikakve veze s njom. To je samo posao.

Iskreno, meni je teško gledati na tvoje seljenje na taj način - obuhvatila sam koljena umornim rukama i istisnula se iz njegovog zagrljaja.

Riješio sam to u glavi. Moraš mi vjerovati. Ona nije ništa drugo nego prijateljica koja mi može pomoći.

Jer, naravno, borba za demokratski poredak u regiji je najvažnija stvar na svijetu - sasula sam ironično i pogledala ga sa strane.

Čemu taj ton?

Zaboravi - zaplakala sam potiho.

Bebice - primio mi je rukama lice - sjeti se svega što smo napravili. Mi smo nepobjedivi tim.

Ali što s nama kad nemamo cilj?

Mi uvijek imamo cilj - rekao je samouvjereno - način na koji gledamo na svijet. Mi smo dvoje nepokolebljivih ratnika za dobro.

To su čiste gluposti.

Ja sam spreman putovati svaki vikend da se vidimo, a ti? Odbacuješ sve što se ne uklapa u tvoj mali svijet - ljutito me odgurnuo i ustao. Nakon toga u mom su vidnom polju ostala samo njegova velika stopala, izobličena pod pljuskom vodene bujice.

Ja sam prihvatila nebrojeno mnogo ideja koje se nisu uklapale u moj ondašnji svijet. Zbog tebe - zašmrcala sam i zahvatila malo vode da se umijem.

Onda prihvati i ovu. To nije za stalno. Samo nekoliko mjeseci.

Kako znaš da je samo na nekoliko mjeseci - pitala sam potiskivajući radost pri pomisli da bi to mogla biti istina.

Pa zapravo ne znam - priznao je. - Stvar je potpuno neizvjesna - zabrinuto je zastao i zatim dodao - Možeš li to tako prihvatiti?

Mogu - podigla sam značajno glas nakon kratke šutnje - ako obećaš da se nećeš

udružiti s novom ratnicom za svjetski boljitak.

Beba - pogladio me po licu - drago mi je što nisi izgubila svoj smisao za humor. Obožavam te, znaš to?

Primio me za obje ruke i izvukao iz udobnog kamenog prijestolja. Rijeka se ponovno slila u neprekinut slap. Zatrčali smo se u ohlađenu vodenu struju koja nas je odnijela daleko od tankih dječjih glasića. Sunce se polako spuštalo na zrcalnu riječnu površinu. Plivala sam lagano, neopterećena lišćem koje mi je dolazilo u susret. Ispred mene, korito je postajalo sve šire, a tok sve sporiji. Približila sam se vodenim gredicama lopoča čije su žute čašice već lagano tonule u san. Otkinula sam jedan, pažljivo da ne sapletem noge o podvodno korijenje. Smiraj je obavijao prirodu i umorne kupače koji će uskoro naložiti vatru i peći meso.

Gdje je zajedništvo ako ne živimo zajedno, pomislila sam. Zatim je jedan od saborskih zastupnika objasnio svojim kolegama - država pliva prema oslobođenju. Odbacujem sve što me ograničava i postajem čista energija. Nešto me steglo u grudima - hladnoća ili umor - znala sam da taj put neću moći. Kakva je to vražja demokracija u kojoj svi društveni slojevi nemaju pravo glasa, vikala je cvilidreta iznutra. Nisam mogla odustati. Ne od plakanja. To je bilo moje ustavno pravo. I sva sreća da nije bilo direktnog prijenosa zasjedanja Sabora jer rasprava je bila užarena i nimalo pristojna. Mačisti su vrijeđali žene nazivajući ih sentimentalnim guskama, žene su im nenaslino vraćale, služeći se akademskim žargonom koji ovi nisu razumjeli. Elektronsko prebrojavanje glasova je zakazalo - brojilo se po sluhu i intuiciji.

S obale, mahao je Pravednik i zaslijepio me bljeskalicom foto-aparata. Glatke kapljice vode spuštale su mu se s kovrčavih tamnosmeđih pramenova i pratile krajolik nasmiješenog lica. Volio me, ne sumnjajući u moju posvećenost zajedničkom cilju. Moji su obrazi i dalje sjali pred njegovim pogledom, iako je nešto u meni upravo umiralo. Zumirao je žuti cvijet lopoča kojeg sam u šali zarila iza uha. U Beogradu, još uvijek ima tu povijesnu sliku - gipka slatkovodna riba.